

своята пропагандна акция, като изнесе чрез пресата и новополучените сведения. Що се отнася до църковния въпрос той стои на позиции, различни от тези на д-р Ст. Чомаков и другите цариградски българи, които се надяват, че чрез показна лоялност могат да спечелят на своя страна османските управници.⁵¹ Не бива да се забравя, че тази резервираност българският възрожденец проявява във време, когато Високата порта е лансирала вече проектите си за решаване на църковния спор, а подготовката на фермана е в ход.⁵² И тази резервираност не е плод на неведение за плановете на османската администрация, а на дълбоко съмнение в нейната искреност и кадьрност.

Направеният анализ на брошурата "Турците в България" и сравнението ѝ с останалите програмни документи, излезли в този период, показва, че тя има свое специфично място в историята на възрожденската външнополитическа пропаганда. Балабанов не само я разпространява сред отговорни фактори и заинтересовани лица в Париж и Цариград, но също така търси контакти и начини за разпространение ѝ чрез влиятелни издания. Пълният текст на брошурата е публикуван в проруски ориентирания в. "Le Nord", издаван в Брюксел, откъдето в. "Дунавска зора" прави превод на български, който намира място в негови четири поредни броя.⁵³ Много е вероятно, авторът да е изпратил брошурата си /или съответния брой на "Le Nord", където тя е публикувана/ в редакциите на българските емигрантски вестници. В тази връзка е необходимо да се отбележи позицията на в. "Народност", който единствен от българските издания в Румъния дълго подминава с мълчание брошурата на Балабанов⁵⁴. Едва на 19 април, т.е. с два месеца закъснение, в кратка бележка на страниците му са отбелязани сведения за разпространението на "Турците в България" от нейния автор в редакциите на някои френски вестници⁵⁵. Това negliжиране е съвсем естествено с оглед отрицателната позиция, заета от Ив. Касабов, спрямо външнополитическата акция на "старите" и същевременно е ново доказателство за връзките на Балабанов с последните. Подобно отношение Касабов демонстрира и спрямо брошурата на Гр. Начович, за която отбелязва, че "това е действително частно мнение...на едно съвсем частно лице", а след това в свой стил и съобразно със своите политически идеи добавя като коментар: "...времето мина вече само да се оплакваме пред Европа от турските злоупотребления, тия вече са проглушили ушите на Европа, а българския народ си иска правдините, защото ся чувства, че е народ, а не да бъде вечно рая и роб на азиатците и, ако това негово право не щат да му го респектоват с добро, той ще си го потърси в пътя на силата"⁵⁶

Съществуват данни, че кратки сведения и коментари за брошурата "Турците в България" са поместени още и в чуждестранните в. "La Démocratie", "Le Journal des débats", "L'Etoile d'Orient", "Le Memorial diplomatique" и "Руманул"⁵⁷, което е показателно за международния отзвук на предприетата външнополитическа пропагандна акция.

Без да блести с никакви съвършено нови или нечути дотогава идеи, брошурата "Турците в България" заедно с другите инициативи преди и през 1869 г. спомага да бъдат популяризирани умерените български искания сред европейска обществе-